

Становище

от проф. д-р Йоланда Зографова, Институт за изследване на населението и човека, БАН

за дисертационен труд на тема „Социалното предприемачество в сферата на изкуствата“ за присъждане на научно-образователна степен „доктор“ в професионално направление 3.1. *Социология, антропология и науки за културата* на Александър Калинов, докторант в докторската програма *Теория и история на културата* на Югозападен университет „Неофит Рилски“ с научен ръководител доц. д-р Татяна Шопова

Текстът на Александър Калинов „Социалното предприемачество в сферата на изкуствата“ се занимава с „творческата икономика, базирана на социалното предприемачество на територията на Република България“ (с. 5) и цели да разгледа феномена в български контекст през „добрите практики на глобално ниво“ (с. 12). За целта на изследването си докторантът е подбрал осем обекта на проучване (организации, действащи в културния сектор), както и смесени методи за събиране на данни – теоретичен, документален, case study. Дисертацията се състои от: увод, четири глави, заключение, библиография и три приложения.

Анализът е построен върху данни, събрани чрез дълбочинни интервюта с представители на изследваните обекти (организации). В **увода** (с. 1-14) авторът обосновава решението си да ползва grounded theory като водещ методологически принцип, но и посочва ограниченията на този подход, като се позовава както на негови привърженици, така и на разработки с критични бележки. Стремещът към методологическа прецизност подсказва познаване на спецификата на работата с антропологичен терен и трудностите, които неговата динамика и изменчивост създават за изследователя. Тук са представени и основните теми на изследването. Струва ми се обаче, че водещата хипотеза би могла да бъде по-добре развита – формулировката „секторът в България все още не е достигнал до пълния си потенциал и приложенията му са ограничени“ (с. 7) не отговаря по мащаб и задълбоченост на иначе адекватно и достатъчно амбициозно представените цели и задачи, които Калинов си поставя.

Смислово централна част при навлизането в проблематиката на изследването в **първа глава** (с. 15-55) е извеждането от съществуващия корпус разработки на дефиниции на предприемачеството в най-общ смисъл, социалното предприятие и прилагането на принципите на последното в сферата на културата и изкуствата: „всъщност „социалното предприемачество“ е мястото, където стопанският и нестопанският сектор се събират, без да си пречат или взаимно изключват.“ (с. 36) Важен акцент е преплитането на пазарните принципи и характеристиките, определящи социалното предприемачество като такова – отнасящи се до определени

личностни черти на действащите лица (лидери, ръководители), до същността на конкретните инициативи и необходимите ресурси, свързани с тях, до принципната законова рамка, с която е обвързан културният сектор. Тази първа част адекватно проследява развитието на идеята за социално предприемачество през XX и XXI век.

Втора глава (с. 56-90) представлява логично издържано очертаване на темата за изкуството, мислено като част от творческите индустрии, бидейки разделена на три части – въведение в понятието „културни индустрии“; концептуалният и политически преход от „културни“ към „творчески“ индустрии; някои дефицити на концепцията за „творческа икономика“, представени през критики на вече утвърдени автори. Интересен елемент е „картографирането“ на т.нар. „кълстери“ на творческите индустрии и поставянето в сравнителна перспектива опит и практики в някои европейски страни с наченките на подобно разпределение на културните предприятия и в България. **Трета глава** (с. 91-147) съдържа събраните от автора данни и е разделена на две големи части: подробно описание на всички въпроси, ползвани при експертните интервюта с представители на изследваните организации; и представяне на всички изследвани случаи (казуси) с включени някои акценти от проведените разговори. Въпреки че описанията на всеки един от дванадесетте въпроса представлява важно пояснение за намерението и търсенията на автора, при евентуално следващо преработване с цел публикация, на текста бих препоръчала те да бъдат систематизирани в една концептуално цялостна рамка и може би поместени в „методологическата“ част на труда.

Четвърта глава (с. 146-185) съдържа аналитично извеждане на теми и проблеми в изследователската област на база на трите компонента на представената работа – теоретичен преглед, данните от осъществените интервюта, собствените позиции на автора. Направен е опит да се намерят както допирни, така и проблемни точки между държавния модел на работа на разглеждания сектор от една страна; и модела на работа на социалните предприятия като реализиращи целесъобразни механизми за мобилизиране и използване на ресурси. Съпоставена е законовата рамка със същността на дейностите и нуждите на социалните предприятия.

Заклучението следва зададената в началото базова структура на изследователското търсене в социалното предприемачество в сферата на културните инициативи и организации, отговаряйки на въпросите *какво, защо, как*. Тъй като, цитирайки известна теза в социалните науки, че съвременното ни е период, в който образът доминира над идеите, авторът посочва: „Секторът на социалното предприемачество от началото на неговото съществуване се бори в защита на идеята срещу образа.“ (с. 200). Добре би било занапред да бъде направен опит за проследяване на конкретни практики, които предприемачите в социалната и културна сфера ползват, да се потърси в детайли каква

е обратната връзка от страна на публиките и как се променя, в хода на разнообразни събития и промени на социо-културния контекст, разбирането на изследваните актьори (представители на организации) по отношение на собствената им ефективност, удовлетвореност, трансформации на характерните за предприемача личностни и професионални черти и поведение.

Приложение 1 съдържа пълните текстове на проведените интервюта, **Приложение 2** – данни за някои от изследваните организации и тяхната дейност, а в **Приложение 3** е представена в детайли ползваната методология.

Намирам работата на Александър Калинов за безспорно приносна в сферата на културологията, както поради иновативността, интердисциплинарността си и съчетаването на познания и опит в различни области, така и добре проведеното дълбочинно изследване и стремежа анализът да доведе освен до запълване на теоретични липси, така и до конкретни конструктивни критики и препоръки към съществуващите модели на работа в пресичащите се публичен, държавен, пазарен сектори. Постепенно и интересно читателят е въведен в една специфична и перспективна проблематика, чиято актуалност се доказва в умножаващите се инициативи и дебати в сектора.. Все пак, добре е авторът да опитва да удържа тематичните насоки и да следва определена проблемна линия, тъй като интердисциплинарните теми крият риска от „разливане“, а и една докторска работа е свързана с ясен изследователски въпрос и център.

На базата на изложената оценка в настоящото становище бих искала да подчертая препоръката си Александър Калинов да получи научната и образователна степен „доктор“, както и да помисли за разширяване, обогатяване и публикуване на представения труд като самостоятелна монография.

18.06.2021г.

Проф.д-р Йоланда Зографова